

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

© 2017 МІРОШНИК М. В., МАЙСТРО Р. Г., ЛУЧНА Є. О.

УДК 338.48

Мірошник М. В., Майстро Р. Г., Лучна Є. О. Дослідження сучасного стану та перспектив розвитку ринку туристичних послуг

У статті розглянуто світові тенденції розвитку ринку послуг, визначено, що сервісний сектор становить близько 70% світового внутрішнього валового продукту (ВВП). Зазначено, що туристичний сектор є одним з найбільших у світовій економіці, а його ринок за ефективністю інвестиційних вкладень входить до високоприбуткових ринків поряд з нафтогазовидобувним, промисловим і автомобілебудівним ринками. Туристичний ринок України становить тільки близько 2% у ВВП країни, але має великий потенціал інноваційного розвитку та туристичних перспектив. Така ситуація потребує постійного моніторингу та аналізу, що й обумовило актуальність обраного дослідження. Метою статті стало проведення комплексного аналізу сучасного стану ринку туристичних послуг в Україні та визначення основних тенденцій його подальшого розвитку. Встановлено, що в Україні туристична галузь формується за рахунок трьох складових: виїзного (зарубіжного); внутрішнього та в'їзного (іноземного) туризму, кількісне збільшення яких дозволить підвищити ефективність туристичного потенціалу країни та закріпити її позитивний імідж за кордоном.

Ключові слова: сфера послуг, туристична послуга, туризм, туристичні потоки, ринок.

Рис.: 6. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 13.

Мірошник Марія Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та маркетингу, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (вул. Кирпичова, 2, Харків, 61002, Україна)

E-mail: mariamiroshnik77@gmail.com

Майстро Руслана Григорівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та маркетингу, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (вул. Кирпичова, 2, Харків, 61002, Україна)

Лучна Єлизавета Олексіївна – студентка, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (вул. Кирпичова, 2, Харків, 61002, Україна)

УДК 338.48

Мирошник М. В., Майстро Р. Г., Лучная Е. А. Исследование современного состояния и перспектив развития рынка туристических услуг

В статье рассмотрены мировые тенденции развития рынка услуг, определено, что сервисный сектор составляет около 70% мирового внутреннего валового продукта (ВВП). Отмечено, что туристический сектор является одним из крупнейших в мировой экономике, а его рынок по эффективности инвестиционных вложений входит в число высокодоходных рынков наряду с нефтегазодобывающим, промышленным и автомобилестроительным рынками. Туристический рынок Украины составляет только около 2% в ВВП страны, но имеет большой потенциал инновационного развития и туристических перспектив. Такая ситуация требует постоянного мониторинга и анализа, что и обусловило актуальность выбранного исследования. Целью статьи стало проведение комплексного анализа современного состояния рынка туристических услуг в Украине и определение основных тенденций его дальнейшего развития. Установлено, что в Украине туристическая отрасль формируется за счет трех составляющих: выездного (зарубежного) внутреннего и выездного (иностранный) туризма, количественное увеличение которых позволит повысить эффективность туристического потенциала страны и закрепить ее положительный имидж за рубежом.

Ключевые слова: сфера услуг, туристическая услуга, туризм, туристические потоки, рынок.

Рис.: 6. **Табл.:** 1. **Библ.:** 13.

Мирошник Марія Владимировна – кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики и маркетинга, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт» (ул. Кирпичева, 2, Харьков, 61002, Украина)

E-mail: mariamiroshnik77@gmail.com

Майстро Руслана Григорьевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры экономики и маркетинга, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт» (ул. Кирпичева, 2, Харьков, 61002, Украина)

Лучная Елизавета Алексеевна – студентка, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт» (ул. Кирпичева, 2, Харьков, 61002, Украина)

UDC 338.48

Miroshnyk M. V., Maystro R. G., Luchnaya Ye. O. A Study on the Current Status and Prospects of Development of the Tourism Services Market

The article considers the world trends in the development of services market, and it has been determined that the service sector is about 70% of the world's gross domestic product (GDP). It has been noted that the tourism sector is one of the largest in the world economy, and its market in terms of investment efficiency is among the highly profitable markets along with the gas and oil producing, industrial, and automotive markets. The tourism market in Ukraine is only about 2% of the country's GDP, but has great potential for innovation development and tourism perspectives. Such a situation requires constant monitoring and analyzing, which makes the selected study relevant. The purpose of the article was to provide a comprehensive analysis of the current status of the market for tourism services in Ukraine and to determine the main tendencies in its further development. It has been found that the tourism industry sector in Ukraine is formed by three components: outbound (international), internal, and inbound (foreign) tourism, the quantitative increase of which will increase the efficiency of the country's tourism potential and reinforce its positive image abroad.

Keywords: service industry sector, tourism service, tourism, tourist flows, market.

Fig.: 6. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 13.

Miroshnyk Mariia V. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Economics and Marketing, National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (2 Kyrpychova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: mariamiroshnik77@gmail.com

Maystro Ruslana G. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Economics and Marketing, National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (2 Kyrpychova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

Luchnaya Yelizaveta O. – Student, National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (2 Kyrpychova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

Сьогодні будь-яка країна не може мати статус розвинутої країни світу, якщо в її сфері послуг створюється менше 60% валового національного продукту. Саме тому основною тенденцією сучасності є бурхливий розвиток сфери послуг. До сектора послуг входить безліч різноманітних галузей, у тому числі й багато видів діяльності, яку здійснюють державні та суспільні організації. Серед актуальних для сфери послуг тенденцій бізнесу можна виділити розширення сервісної діяльності промисловими підприємствами, поширення франчайзингу, орієнтацію організацій на підвищення якості послуг, фокусування уваги на запитах споживачів, посилення вимог при найму персоналу. Визначальними факторами активного розвитку сервісної сфери є також науково-технічна революція і структурно-технологічна перебудова матеріального виробництва. Розвитку сфери послуг в останні роки сприяють проведені в ряді країн приватизація і дерегулювання багатьох галузей, а також лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків.

Для промислово розвинених країн середньорічні темпи приросту валового внутрішнього продукту (ВВП) у сфері послуг за останні два десятиліття випереджають темпи приросту ВВП у сфері виробництва товарів (близько на 2,5%). Аналогічні тенденції є характерними і для ряду країн, що розвиваються, де темпи виробництва в галузях сфери послуг мають ще більш високе значення. У світовій економіці у сфері послуг також спостерігається постійне збільшення обсягів експортно-імпортних операцій. За оцінками Світового банку, частка сервісного сектора становить близько 70% світового внутрішнього валового продукту (ВВП). Для сучасної структури ВВП України за галузями економіки також характерна швидкозростаюча частка сфери послуг, що нині перевищує 40% і забезпечує робочі місця 55% зайнятих у господарстві країни людей.

Найбільшими секторами сфери послуг в Україні є торгівля та ремонт автомобілів, транспорт і зв'язок, фінанси і кредит. Швидкими темпами розвиваються побутові послуги, послуги швидкого харчування, ремонтно-будівельні послуги, сектор послуг, пов'язаний з розважальними і видовищними заходами, і туристичний сектор, який є одним з найбільших секторів світової економіки. За останні три десятиліття кількість туристів у світі збільшилася майже в 4 рази, а доходи від туризму – більше, ніж у 25 разів [2; 7].

Метою статті є проведення комплексного аналізу сучасного стану ринку туристичних послуг в Україні та визначення основних тенденцій його подальшого розвитку. Для реалізації означеної мети поставлено такі завдання: дослідити світовий ринок туризму, визначити основні тенденції та напрямки його розвитку, провести аналіз сучасного стану та основних тенденцій розвитку туристичного сектора України.

Інформаційною базою дослідження послужили дані статистики, матеріали періодичної преси та спеціалізованих видань, результати досліджень, представлені в аналітичних доповідях і матеріалах наукових конференцій, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених за напрямком дослідження, актуальні електронні ресурси мережі Internet.

Методологічною основою дослідження є праці провідних вітчизняних і зарубіжних вчених, які визначають закономірності розвитку сфери туристичних послуг в умовах ринкової економіки.

У статті використані такі методи дослідження: статистичного аналізу, кількісного і якісного порівнянь та маркетингові.

Окремим напрямкам, що належать до теми дослідження, присвячено значну кількість праць вітчизняних і зарубіжних вчених. Так, дослідження туристичної сфери послуг і визначення її ролі в суспільстві є прерогативою досліджень таких вчених, як Алейнікова Г., Герасименко В., Костіна К., Новицький В., Решетніков Д., Котлер Ф., Купер К., Холловей Дж. К. та інші. Особливості застосування в державному та галузевому управлінні маркетингових інструментів просування національного туристичного продукту на світовий та вітчизняний ринки висвітлено в працях П. Гамана, А. Дуровича, С. Мельниченко, Т. Ткаченко та ін.

Останні десятиріччя відзначаються збільшенням ролі сфери послуг у світовій економіці. Сьогодні сфера послуг у національних економіках розвинутих країн займає лідируючі позиції серед інших галузей народного господарства. За оцінками Світового банку, сервісний сектор становить близько 70% світового ВВП (рис. 1).

У США на сферу послуг припадає близько 80% робочих місць (у тому числі в цій сфері зайнято більше 85% усіх кадрів вищої кваліфікації) та зосереджено 40%

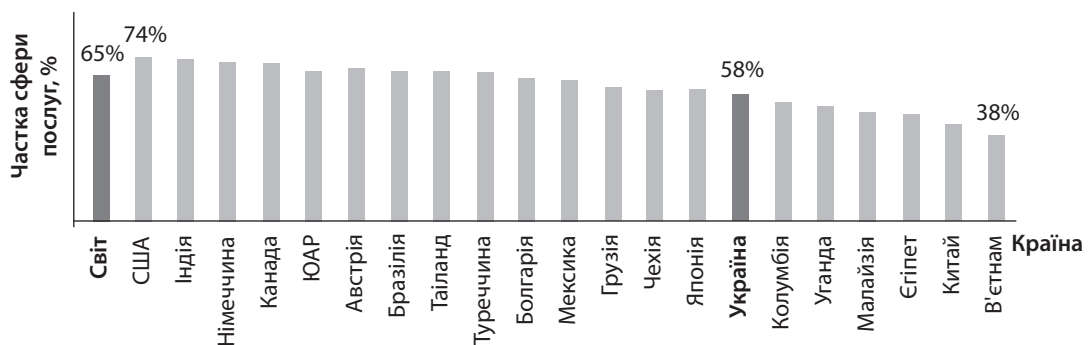

Рис. 1. Розподіл країн за показником частки сфери послуг у ВВП країни [10]

основних виробничих фондів. Аналогічна тенденція і в країнах Західної Європи, де у сфері послуг зайнято понад 66% від загального числа зайнятих. У країнах ЄС на частку послуг припадає близько 63% ВВП і 62% зайнятих; в Японії – 60% і 56% відповідно. У сфері послуг розміщено 40% обсягу іноземних прямих інвестицій у світі. За даними міжнародного валютного фонду (МВФ), усі види послуг на початок ХХІ ст. складають приблизно 1500 млрд дол., що становить близько 70% вартості всього обсягу світового виробництва [1].

Сучасний туристичний ринок є одним з найбільших ринків світової економіки. За останні роки кількість туристів на світовому туристичному ринку збільшилася в чотири рази, доходи від туризму – більше, ніж у 25 разів, а вклад туризму у світовий ВВП зріс на 25% (рис. 2) [3].

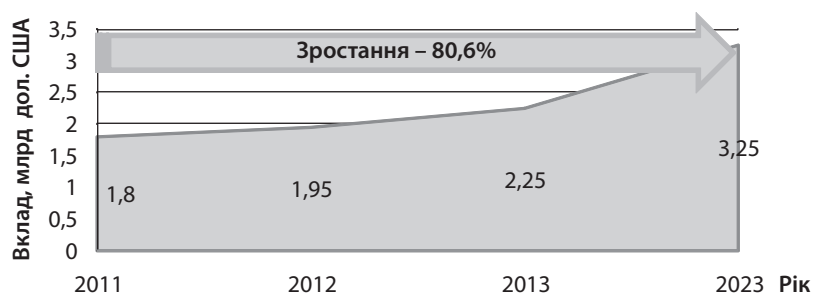

Рис. 2. Вклад сектора туристичних послуг у світовий ВВП з перспективою у 2023 році [3]

За даними Світової організації торгівлі (СОТ), у світі існує 15 країн, що спеціалізуються виключно на послугах туризму, доходи від яких багаторазово перевищують надходження від експорту (рис. 3) [6]. Серед них Барбадос, Сейшельські острови та інші острівні держави в зоні тропіків. Для 38% країн світу туризм виступає головним джерелом доходу, а для 83% держав туризм входить у ТОП-5 джерел доходу [4].

Загальне значення доходів від туристичного сектора економіки за регіонами світу у відсотковому значенні представлено на рис. 4.

Слід підкреслити, що західноєвропейські країни займають перше місце з розвитку міжнародного туризму (70%), далі йдуть країни Північної Америки (20%), Австралії, Африки та Азії (10%). У цілому міжнародний туризм демонструє зростання. Так, у 2016 р. туристи здійснили 1 млрд 235 млн міжнародних поїздок.

У порівнянні з минулим роком кількість туристів зростає на 46 млн. Всесвітня Туристична Організація (ЮНВТО) прогнозує, що число міжнародних туристів у всьому світі у 2017 р. буде зростати зі швидкістю 3–4%, безпосередньо туристичні потоки до Європи зростуть на 2–3%, до Азійсько-Тихоокеанського регіону і Африки – на 5–6%, у Північну і Південну Америку – на 4–5%, а зростання на Близькому Сході складе 2–5% [4; 8; 9]. За даними того ж джерела, до 2020 р. очікується стрімке зростання туризму, середній темп якого складе 4,4% на рік, безпосередньо доходи від туризму становитимуть до \$2 трлн, середні витрати туриста зростуть до \$707 на одну подорож, а країнами – лідерами туристичного бізнесу стануть США, з часткою ринку 27,1%, Франція (25,5%), Іспанія (24,7%) та Китай (22,7%) [1; 8].

Туристична галузь в Україні формується за рахунок трьох складових: виїзного (зарубіжного); внутрішнього та в'їзного (іноземного) туризму, причому виїзному туризму належить частка в 41% від загальної кількості туристів (рис. 5).

Основний потік в'їзних туристів склали мешканці Білорусі (84361), Російської Федерації (44497), Туреччини (12192) та Ізраїлю (10752). Деталізація виїзного туризму показала, що Україна входить в першу десятку країн – постачальників туристів до Туреччини (93698). Серед інших популярних напрямків у 2016 р. були: Єгипет (23351), Білорусь (14300), Об'єднані Арабські Емірати (13680), Греція (11315), Болгарія (10895), Австрія (9103), Німеччина (8999) та Ізраїль (8324). Та, якщо у 2013 р. в'їзний туризм домінував над виїзним, то у 2016 р. кількість людей, що виїжджають з України з метою «туризму», майже вдвічі перевищує кількість осіб, що в'їжджають в нашу країну з цією ж метою (табл. 1).

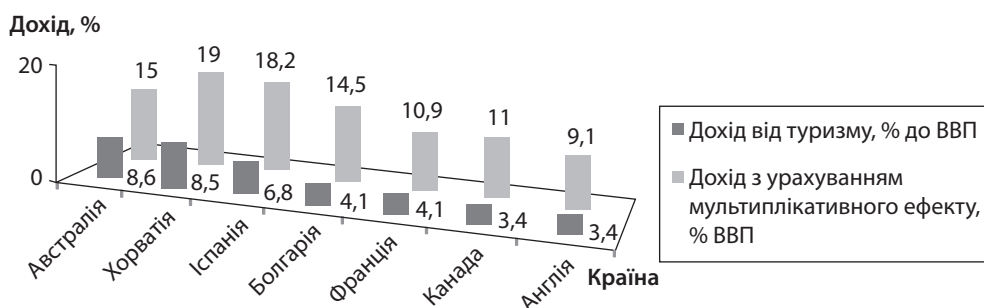

Рис. 3. Частка доходів від туризму у ВВП окремих країн світу, % [4]

Доходи від туристичного сектора
у грошовому вимірюванні складають
\$ 937 млрд

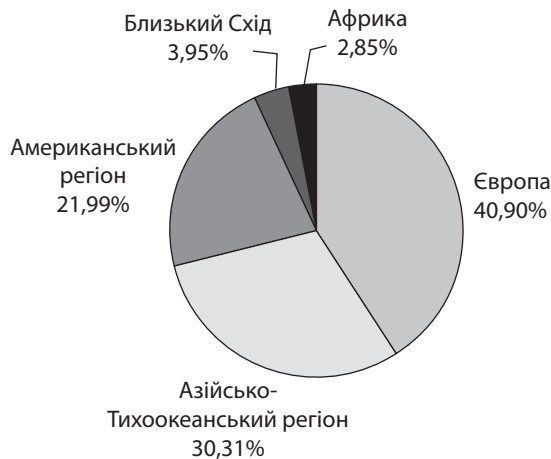

Рис. 4. Відсоткове значення доходів від туризму за регіонами світу [4]

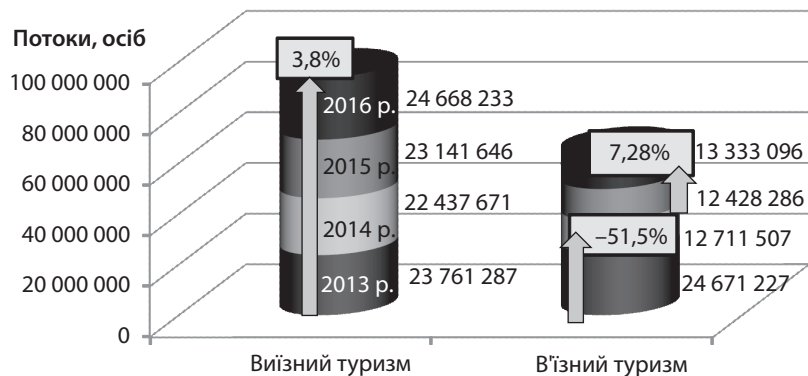

Рис. 5. Розподіл туристичних потоків за видами туризму (осіб)

Джерело: складено за [13].

Таблиця 1

Топ-10 країн візитного та візитного туризму у 2016 р. [13]

Кількість іноземних громадян, які в'їхали в Україну, за країнами, з яких вони прибули, 2016 р., осіб		Кількість громадян України, які виїжджали за кордон, за країнами, до яких вони виїжджали, 2016 р., осіб	
Білорусь	84361	Туреччина	93698
Російська Федерація	44497	Єгипет	23351
Китай	20000	Білорусь	14300
Туреччина	12192	Об'єднані Арабські Емірати	13680
Ізраїль	10752	Греція	11315
США	5701	Болгарія	10895
Німеччина	2978	Австрія	9103
Італія	1280	Німеччина	8999
Люксембург	1273	Ізраїль	8324
Франція	1135	Литва	4594
Усього Україну відвідало 13,6 млн туристів		Усього кількість українців, які виїжджали за кордон, становить 24,6 млн туристів	
Резюме: візитний туризм у 1,8 разу превалює над візитним			

Маємо констатувати, що частка туристичної галузі у ВВП України не значна та складає близько 2%, тому на державному рівні було розроблено нову Стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2016 р. (розробник – Міністерство економічного розвитку і торгівлі (МЕРТ) в Україні), виконання якої є обов'язковою умовою в рамках імплементації Директиви Ради ЄС від 13.06.1990 р. № 90/314/ЄЕС «Про організовані туристичні подорожі, відпочинок з повним комплексом послуг та комплексні турне» та формування позитивного іміджу та популяризації України як країни, привабливої та безпечної для туризму шляхом просування бренд меседжів – «Україна – країна, приваблива для туризму» та створення бренду «Україна». Основні цілі Стратегії передбачають таке [11; 12]:

- ✦ зростання до 2026 р. кількості іноземних туристів – у 2,5 разу, внутрішніх – у 5 разів;
- ✦ досягнення зведеного туристичного бюджету 10 млрд грн на рік;
- ✦ наповнення бюджетів усіх рівнів від здійснення туристичної послуги з позитивною динамікою зростання у 10 разів.

У цілому у 2016 р. в Україні побували 13,6 мільйонів туристів, близько 25 мільйонів українців виїжджали за кордон (24668233 осіб) та майже півмільйона осіб склали сегмент внутрішнього туризму. Однак маємо констатувати, що кількість туристів, які були обслуговувані суб'єктами туристичної діяльності України, значно зменшилася, а саме: іноземних туристів – на 84,9%; громадян України, які виїжджали за кордон, – на 18,2%; внутрішніх туристів – на 35,4%. Деталізація туристичних потоків громадян України та іноземних громадян, які відвідали Україну з метою «туризм» та які були обслуговувані суб'єктами туристичної діяльності України, наведено на рис. 6.

Кількість громадян України, які виїжджали за кордон, і внутрішніх туристів наведена без урахування мешканців тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Загальні тенденції змін зарубіжного (виїзного) та іноземного (в'їзного) туризму склалися таким чином [6]:

А) Динаміка виїзного туризму:

- ✦ 2013 р. до 2012 р.: +10,86%;
- ✦ 2014 р. до 2013 р.: –5,57%;
- ✦ 2015 р. до 2014 р. +3,13%;
- ✦ 2016 р. до 2015 р. +6,6%.

Б) Динаміка в'їзного туризму:

- ✦ 2013 р. до 2012 р.: +7,21%;
- ✦ 2014 р. до 2013 р. –48,5%;
- ✦ 2015 р. до 2014 р. –2,23%;
- ✦ 2016 р. до 2015 р. +7,28%.

Динаміка виїзного туризму, починаючи з 2014 р., є позитивною, а введення безвізового режиму з країнами ЄС виступить каталізатором до її активації. Для в'їзного туризму 2014 р. був «провальним» (зменшення по відношенню до 2013 р. на 48,5%), і тільки у 2016 р. маємо слабку динаміку зростання даного сегмента ринку. Тобто, Україна, як самостійний суб'єкт міжнародної економічної діяльності, залишається недостатньо залученою до міжнародних туристичних процесів, хоча особливості географічного положення, сприятливий клімат, унікальні природно-рекреаційні ресурси та велика кількість історико-культурних пам'яток створюють можливості для інтенсивного розвитку багатьох видів туризму.

Для оптимізації означеного вважаємо за доцільне введення у практику суб'єктів туристичної діяльності посаду маркетингового аналітика або делегування його повноважень окремим співробітникам туристичних фірм, офісів тощо [5].

ВИСНОВКИ

Міжнародна торгівля послугами є одним з найбільш динамічно зростаючих секторів світового господарства, яка на початок XXI ст. складає \$1500 млрд, що становить близько 70% вартості всього світового виробництва. Сучасна індустрія туризму є одним з найбільших секторів світової економіки з внеском у світовий ВВП \$3,25 млрд. Основні потоки туристів у 2016 р. було спрямовано на європейські країни, країни Азійсько-

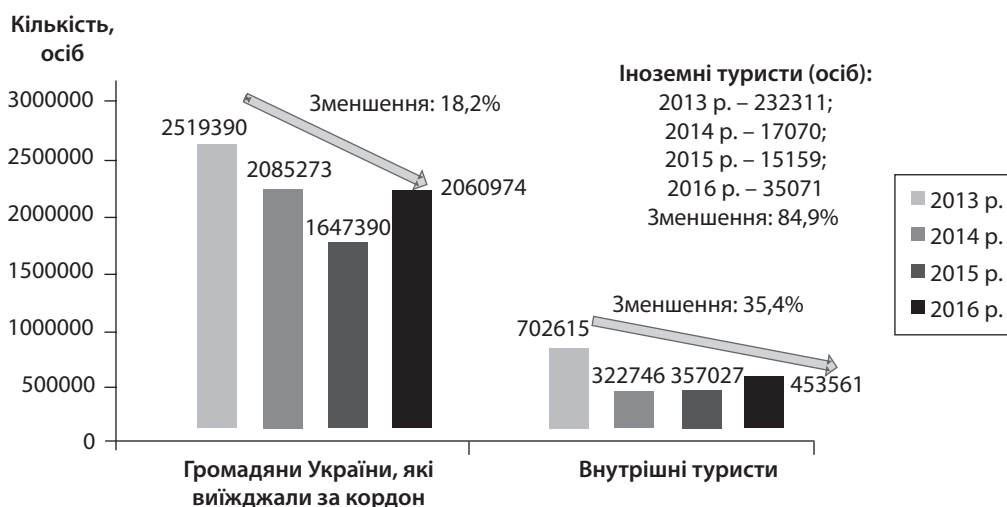

Рис. 6. Кількість туристів, які були обслуговувані суб'єктами туристичної діяльності України [13]

Тихоокеанського, Американського регіонів та країни Близького Сходу. До 2020 р. середній темп зростання туристичного ринку передбачається на рівні 4,4% на рік, безпосередньо доходи від туризму становитимуть до \$2 трлн, а країнами – лідерами туристичного бізнесу стануть Китай, США, Франція, Іспанія.

Туристичні послуги в Україні формуються за рахунок трьох складових: виїзного, внутрішнього та в'їзного туризму. Частка туристичної галузі у ВВП України складає близько 2%, що свідчить про те, що використання туристичного потенціалу країни здійснюється неповною мірою. У цілому можна стверджувати, що ринок туристичних послуг функціонує недостатньо ефективно: кількість виїзних туристів зменшилася на 6,3%, кількість іноземних громадян, які відвідали Україну (в'їзні туристи), зменшилася майже на 95%.

Подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на визначення та аналіз основних факторів, які визначають майбутнє туристичного сектора України, а саме: конкуренція, інформаційні технології, послуги туристичних операторів, а також загальні політичні, економічні та соціальні умови розвитку ринку туристичних послуг. ■

ЛІТЕРАТУРА

- Ведмідь Н. І.** Сервісна концепція: еволюція та пріоритети імплементації // Ефективна економіка. 2013. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2142>
- Войтович С. Я., Данилюк Т. І.** Значення та тенденції становлення сфери послуг в Україні. *Економічні науки. Сер. «Економіка та менеджмент»*. 2013. Вип. 10 (38). С. 27–32.
- Кудінова Е. В., Шаповал А. Ю.** Современное состояние и тенденции развития туризма в мировой и российской экономике. *Молодой ученый*. 2015. № 3. С. 430–433.
- Ковалев Г. Н., Виноградова В. А.** Тенденции развития туризма в современных социально-экономических условиях. *Экономика и социум*. 2016. № 1 (20). URL: [http://iupr.ru/domains_data/files/zurnal_20/Kovalev%20G.N.,%20Vinogradova%20V.A.%20\(Osnovnoy%20razdel%20Socialno-ekonomicheskies%20aspekty%20razvitiya%20sovremennogo%20gosudarstva\).pdf](http://iupr.ru/domains_data/files/zurnal_20/Kovalev%20G.N.,%20Vinogradova%20V.A.%20(Osnovnoy%20razdel%20Socialno-ekonomicheskies%20aspekty%20razvitiya%20sovremennogo%20gosudarstva).pdf)
- Кучина С. Е., Кітченко О. М.** Про необхідність економічної обґрунтованості витрат на маркетинг. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2014. № 64 (1106). С. 97–100.
- Мірошник М. В., Лучна Є. О.** Сфера туристичних послуг як об'єкт дослідження: проблеми та напрями розвитку // Матеріали міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Менеджмент та маркетинг у складі сучасної економіки, науки, освіти, практики» (26–27 березня 2016 р., м. Харків). Харків: Вид-во НФаУ, 2016. С. 508–515.
- Моргулець О. Б.** Менеджмент у сфері послуг: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2012. 384 с.
- Офіційний веб-сайт Всесвітньої туристичної організації ЮНВТО. URL: http://mkt.unwto.org/sites/all/files/docpdf/unwtohighlights12enlr_1.pdf
- Рынок международного туризма: основные тенденции 2013 года. URL: <http://провед.рф/analytics/research/7035-turizm.html>
- Структура ВВП стран мира: 20 стран мира с наибольшей долей сферы услуг в структуре ВВП. URL: <http://infotables.ru/statistika/43-ekonomicheskaya-statistika-stran-mira/426-struktura-vvp-stran-mira-tablitsa>
- Сколько денег туристы потратят в Украине в 2026 году. URL: <https://delo.ua/lifestyle/skolko-deneg-turisty-potratjat-v-ukraine-v-2026-godu-329127/>

12. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року № 168-р (редакція от 16.03.2017 р.). URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=249826501>

13. Туристичні потоки // Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm

REFERENCES

- Kudinova, Ye. V., and Shapoval, A. Yu. "Sovremennoye sostoyaniye i tendentsii razvitiya turizma v mirovoy i rossiyskoy ekonomike" [Modern state and tendencies of development of tourism in world and Russian economy]. *Molodoy uchenyy*, no. 3 (2015): 430-433.
- Kovalev, G. N., and Vinogradova, V. A. "Tendentsii razvitiya turizma v sovremennykh sotsialno-ekonomicheskikh usloviyakh" [Trends in the development of tourism in the modern socio-economic conditions]. *Ekonomika i sotsium*. [http://iupr.ru/domains_data/files/zurnal_20/Kovalev%20G.N.,%20Vinogradova%20V.A.%20\(Osnovnoy%20razdel%20Socialno-ekonomicheskies%20aspekty%20razvitiya%20sovremennogo%20gosudarstva\).pdf](http://iupr.ru/domains_data/files/zurnal_20/Kovalev%20G.N.,%20Vinogradova%20V.A.%20(Osnovnoy%20razdel%20Socialno-ekonomicheskies%20aspekty%20razvitiya%20sovremennogo%20gosudarstva).pdf)
- Kuchyna, S. E., and Kitchenko, O. M. "Pro neobkhdnist ekonomichnoi obgruntovanosti vytrat na marketynh" [About the necessity of economic substantiation of expenses on marketing]. *Visnyk NTU «KhPI»*, no. 64 (1106) (2014): 97-100.
- [Legal Act of Ukraine] (2017). <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=249826501>
- Miroshnyk, M. V., and Luchna, Ye. O. "Sfera turystychnykh posluh yak obiekt doslidzhennia: problemy ta napriamky rozvytku" [The field of tourism services as an object of research: problems and directions of development]. *Menedzhment ta marketynh u skladі suchasnoi ekonomiky, nauky, osvity, praktyky*. Kharkiv: Vyd-vo NFAU, 2016. 508-515.
- Morhulets, O. B. *Menedzhment u sferi posluh* [Management in the service sector]. Kyiv: Tsentr navchalnoi literatury, 2012.
- Ofitsiyniy veb-sait Vsesvitnyoi turystychnoi orhanizatsii YuNVT0. http://mkt.unwto.org/sites/all/files/docpdf/unwtohighlights12enlr_1.pdf
- "Rynok mezhdunarodnogo turizma: osnovnyye tendentsii 2013 goda" [The market for international tourism: trends of 2013]. <http://провед.рф/analytics/research/7035-turizm.html>
- "Struktura VVP stran mira: 20 stran mira s naibolshey doley sfery uslug v strukture VVP" [The structure of world GDP: 20 countries with the highest share of services in GDP]. <http://infotables.ru/statistika/43-ekonomicheskaya-statistika-stran-mira/426-struktura-vvp-stran-mira-tablitsa>
- "Skolko deneg turisty potratyat v Ukraine v 2026 godu" [How much money tourists will spend in Ukraine in 2026]. <https://delo.ua/lifestyle/skolko-deneg-turisty-potratjat-v-ukraine-v-2026-godu-329127/>
- "Turystychni potoky" [Tourist flows]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm
- Voitovych, S. Ya., and Danyliuk, T. I. "Znachennia ta tendentsii stanovlennia sfery posluh v Ukraini" [The value and tendencies of development of sphere of services in Ukraine]. *Ekonomichni nauky. Ser. «Ekonomika ta menedzhment»*, no. 10 (38) (2013): 27-32.
- Vedmid, N. I. "Servisna kontseptsii: evoliutsiia ta priorytety implementatsii" [Service concept: evolution and priorities of implementation]. *Efektivna ekonomika*. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2142>